

VÄLDOFTANDE GIGANTER

Liljor som kan få vem som helst att känna sig liten

Abhay Devasthale &
Johnny Dahlgren
text och foto

Liljor älskas för sina praktfulla, färgstarka och doftande blommor. Här får vi lära känna några av de resligaste sorterna av orientkejsarlilja.

Liljor väcker goda känslor. De uppskattas för sina former, färger och texturer men framför allt för sin himmelska doft. Liljorna satte sin prägel på gamla civilisationer och hade en stor betydelse i egyptiska, grekiska och romerska mytologier. De betraktades som en symbol för renhet, kärlek och dygd och är avbildade i forntidens konst. Några liljearter används även i matlagning i vissa kulturer.

Hela liljesläktet *Lilium*, som hör till familjen *Liliaceae* liljeväxter, omfattar många arter och tusentals sorter. Ett stort antal sorter och hybrider har utvecklats under de senaste 50–70 åren. Särskilt en grupp, i dagligt tal ofta kallad trädiljor, har ökat sin popularitet exceptionellt den senaste tiden. Det finns ingen enighet om vad trädiljor är botaniskt sett. Till konceptet trädiljor räknas ofta hybrider från flera olika grupper. I Skud, Svensk Kulturväxtdatabas, hänvisas den som söker på ”trädilja” till *Lilium* Orient-Regale-Gruppen, orientkejsarlilja – det

vill säga hybrider mellan liljor i Orient-Gruppen och Regale-Gruppen. Men det finns högvuxna liljor ur flera andra grupper som också säljs under samlingsnamnet trädiljor. Bland annat asiatililja, *Lilium* Asiatiska Gruppen, ingår i många korsningar. Därför använder vi i den här artikeln den samlande termen trädiljor.

När våren kommer och vårsolen börjar lysa skjuter trädiljorna upp sina skott ur jorden. De första späda, oftast röda bladen är så härliga att upptäcka. Men sedan får man ha lite tålamod eftersom trädiljor oftast blommar i slutet av juli och en bit in i augusti. Fast det är egentligen positivt för vid den tiden är blomningen över för många andra perenner. Med sina kraftiga stjälkar kan trädiljorna bli två meter höga, och i vissa fall lite till. De passar därför utmärkt i bakgrunden i rabatten eller i mitten på en lite större fristående rabatt. De vackra blommorna blir större än vanliga liljor och har oftast en ljuvlig doft.

3

4

Skäm bort dem vid planteringen!

Att tänka på vid plantering är att trädiljor liksom de flesta andra liljor vill ha sol på blommorna och skugga på rötterna. Det är därför praktiskt att samplantera dem med andra växter. Stora funkior *Hosta* kan vara ett lämpligt komplement, men även andra växter som inte har alltför aggressiva rötter. Plantera dem gärna i större grupper, vilket ger en fröjd för ögat och dessutom förstärker doftupplevelsen. På kvällen när vinden börjar avta kan man ofta njuta av trädiljornas doft i hela trädgården.

Avståndet bör vara 20–25 centimeter mellan lökarna för att blommorna ska få tillräckligt med plats och för att lökarna ska utvecklas på ett positivt sätt. Vid planteringen är det viktigt med näringsrik och väl-dränerad jord. Löken får inte bli stående i vatten men bör heller inte ha det för torrt. En blandning av 60–70 procent kogödsel och 30–40 procent sand rekommenderas. Den behåller tillräckligt med fukt och säkerställer samtidigt bra dränering.

Om du ska göra en ny rabatt med trädiljor är det lättare att redan från början välja en bra plats som passar för just dem. En sluttning eller en upphöjd rabatt där man kan avleda vatten är att föredra. I naturen växer liljor ofta på bergiga

5

6

7

1. Orientkejsarliljan *Lilium* 'Anastasia' reser sig högt i rabatten omgiven av andra sensommarperenner som solhatt, temynta, solbrud och asiatisk lilja.

2. *Lilium* 'On Stage' är en orientkejsarlilja som när den blommar under sensommaren sprider en fantastisk, sensuell doft.

3. Hos många trädiljor går vårens vackra bladrossett i röda toner.

4. *Lilium* 'Starburst', asiatililja.

5. Trädiljorna i Abhay Devasthales trädgård växer honom över huvudet.

6. *Lilium* 'Pretty Woman', orientkejsarlilja.

7. Trädiljor blir väldigt höga, så de passar bäst i rabattens bakkant.

LILJEODLARE

Abhay Devasthale

Var: Skärblacka, Östergötland.

Trädgård: Balanserad blandning mellan prydnads- och köksträdgård. Trädgården kallas Joeys trädgård, efter hunden Joey och började utvecklas 2014.

Yta: 2 400 kvm.

Odlingszon: 2–3.

Övrigt: Jobbar som forskare på SMHI och är docent på Stockholms universitet. Har bara två hobbyer: trädgård på sommaren och att lära sig olika språk på vintern.

Instagram: www.instagram.com/joeystradgard

Öppen trädgård: 18 juli, klockan 12–16.

Johnny Dahlgren

Bor: Linköping.

Trädgård: Ligger vid sommarhuset nära Loftahammar i Småland. En kuperad skogsträdgård med mycket vatten och en del ovanliga växter. En härlig tillflyktsort då stressen i vardagen blir för stor.

Yta: 1 400 kvm.

Odlingszon: 2.

Webb: johnnyobirgitta.se

Öppen trädgård: 8 augusti klockan 10–16.

8. *Lilium* 'Golden Splendor', kejsarlilja.

9. *Lilium* 'Late Morning', orientkejsarlilja.

10. *Lilium* 'Manisa' YELLOW ROCKET, orientkejsarlilja, säljs både under sortnamnet och handelsbeteckningen.

11. *Lilium* 'Scheherazade', orientkejsarlilja.

12. *Lilium* 'African Queen', kejsarlilja.

13. *Lilium* 'Debby', orientkejsarlilja.

14. *Lilium* 'Robina' PINK EXPLOSION, orientkejsarlilja, säljs både under sortnamnet och handelsbeteckningen.

Förklaringar till tabellen

Doft

- Stark doft
- Måttlig doft
- Mild doft

Trädiljor doftar starkast en solig eftermiddag klockan 13–17. Gynnsam placering och vindriktning i trädgården är viktigt för att maximera doftupplevelsen.

Resistens mot liljebaggar

- God
- Måttlig
- Bör skyddas/övervakas ofta

Motståndskraften mot liljebaggar beror på flera faktorer. Till exempel om plantan blir stressad på grund av stora variationer i temperatur eller fuktighet, liksom förändringar i jordens pH-värde.

Sorter med två eller tre markeringar har bra förmåga att återhämta sig efter viss skada från liljebaggar. Betygsättningen är subjektiv och baserad på åtta års odlingserfarenhet av trädiljor i författarnas trädgårdar.

sluttningar tillsammans med växter som har svaga rotsystem. De bör därför inte planteras ihop med växter med aggressiva rötter. Lite grov sand runt löken är en bra hjälp mot fukt och en näve benmjöl, som ger löken fosfor och kalium, ger den en bra start. Planteringen bör ske på cirka 15 centimeters djup för att de höga stänglarna med ganska tunga blommor ska stå stadigt utan att behöva stödjas med pinnar. Stjälkarna bildar rötter även ovanför löken vilket hjälper till att stadga den.

Om du köpt lökar och inte kan plantera dem direkt går det bra att jordslå dem i en kruka tills det är dags för utplantering. Se till att lägga ett rejält lager leca i botten och blanda upp jorden med grov sand för att lökarna inte ska ruttna.

Liljeborden ska vara porös och mullhaltig, gärna med torv och lövkompost. Lera och kalkhaltiga jordar bör undvikas då de flesta liljor vill ha en neutral eller något sur jord. På våren är det bra att lägga på ett rejält lager med förmultnad kompostjord blandad med torv eller bark. Detta

gör att fukten på våren håller sig kvar i jorden under längre tid.

Det går fint att dela trädiljor om det blir små lökar runt moderlöken. Gräv upp hela löken och ta bort smålökarna. Plantera den stora löken på nytt, cirka 15 centimeter djupt. Plantera smålökarna, dock inte så djupt de första åren. Gödsla gärna några gånger under sommaren, gärna med flytande näring som de har lätt att ta upp.

Om det är risk för frost när liljorna börjat växa kan det vara en fördel att ha frostskyddsväv att täcka med. ❁

WWW

Inköpsställen

- Bulbs.se www.bulbs.se
- Farmer Gracy www.farmergracy.co.uk
- Horst Gewiehs www.gewiehs-blumenzwiebeln.de
- Lukon Bulbs www.lukon-bulbs.eu
- Peter Nyssen www.peternyssen.com
- Verberghe Flowerbulbs www.order.eurobulb.nl

Fantastiska trädiljor – författarnas favoriter

Sortnamn	Doft	Resistens mot liljebaggar
'African Queen' Regale-Gruppen [12]	••	••
'Anastasia' Orient-Regale-Gruppen [1]	••	••
'Beverly Dreams' Orient-Regale-Gruppen	•••	•••
'Casa Blanca' Orient-Gruppen	•••	••
'Debby' Orient-Regale-Gruppen [13]	•••	•••
'Golden Splendor' Regale-Gruppen [8]	•	•
'Honeymoon' Orient-Regale-Gruppen	••	•
'Late Morning' Orient-Regale-Gruppen [9]	••	••
'Manisa' (YELLOW ROCKET) Orient-Regale-Gruppen [10]	•	•
'Mister Cas' Orient-Regale-Gruppen	•••	••
'Pretty Woman' Orient-Regale-Gruppen [6]	••	••
'Purple Prince' Orient-Regale-Gruppen	••	•••
'Robina' (PINK EXPLOSION) Orient-Regale-Gruppen [14]	••	••
'Scheherazade' Orient-Regale-Gruppen [11]	•••	•••
'Starburst' Asiatiska Gruppen [4]	••	•

11

12

13

14

Liljebaggen – den lackröda marodören

Har man planterat liljor så behöver man inte undra över **OM** liljebaggarna ska komma utan **NÄR** de dyker upp. Oftast sker det så fort de första spåda skotten visar sig i vårsolen. För att underlätta bör man hålla så rent som möjligt på marken runt stjälkarna och gärna lägga på ett lager sand. Det gör att man lättare kan hitta de små krypen när de ramlar ner.

Börja jakten tidigt på våren!

Den färdigutvecklade liljebaggen är 6–8 mm och övervintrar i jorden. När vårsolen börjar värma kommer den upp ur marken för att para sig. Liljebaggarna sitter gärna på bladen och är då lätta att se med sin lysande lackröda färg. Men man måste smyga sig på dem, för när de känner vibrationer eller ser rörelser, faller de till marken med benen i vädret och den svarta undersidan uppåt. Då kan de vara svåra att upptäcka. Men om man står stilla och väntar en stund så börjar de röra sig igen och försöker gräva ner sig i marken. Då kan man plocka upp och klämma ihjäl dem.

För att få tag på dem innan de faller av plantan kan man försiktigt kupa ena handen och föra in den under liljebaggarna medan man med den andra handen skrämmer dem så att de faller ner i den kupade handen.

Det bästa är att börja jaga dem så tidigt som möjligt på våren så att de inte hinner para sig och lägga sina orangefärgade ägg, som oftast placeras på undersidan av bladen. Under själva parningsakten, när liljebaggarna inte är lika uppmärksamma på faror i omgivningen, är det lite lättare att smyga sig på dem. Äggen kläcks efter cirka 14 dagar och blir då till larver.

Larverna kan man hitta på undersidan av blad, eller i bladkanter, liggande i sin egen avföring. Man kan se att de intagit detta stadium när bladen börjar naggas i kanterna och då är de lätta att ta hand om även om det inte är så trevligt.

Några miljövänliga motaktioner

Andra åtgärder för att bekämpa liljebaggarna är att bespruta plantorna med vitlök, tabasco eller en neemoljebaserad lösning. Upprepa behandlingen 2–3 gånger under sommaren. På nätet cirkulerar en massa olika tips och recept.

Det kan också vara värt att testa en metod som Johnny upptäckte av en slump. För fyra år sedan började han använda Trico Garden för att få ett skydd mot rådjurens härjningar. När de första mjälla skotten av liljorna kom upp på våren var rådjuren genast framme och åt av dem. Han använde därför Trico för att de nya skotten skulle få vara ifred, vilket de fick. Liljorna sprutades senare med ytterligare en omgång. Efter ett tag visade det sig att liljebaggarna avstod att äta av de liljor som besprutats.

Numera sprutar Johnny liljorna med Trico 3–4 gånger under sommaren och har nästan ingen påverkan alls från liljebaggar. När han en sommar glömde att spruta några liljor som står lite illa till blev de ganska hårt angripna. Naturligtvis plockar han även bort de liljebaggar han ser. Även om det inte är någon vetenskaplig studie kan det vara värt att prova.

Abhay Devasthale & Johnny Dahlgren